

चौरीदेउराली गाउँपालिका, काभ्रेपलाञ्चोक
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति-२०७९

चौरीदेउराली गाउँपालिका

जिल्ला: काभ्रेपलाञ्चोक

बागमति प्रदेश

१. पृष्ठभूमि :

नेपालको संविधानले दिशानिर्देश गरे बमोजिम समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्न राज्यका सबै अंग, तह र क्षेत्रगत विषयहरूमा लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) को विषयलाई आन्तरिकीकरण, मूलप्रवाहीकरण र संस्थागत गर्न आवश्यक भएको छ।

नेपालको संविधानको धारा १८ मा उल्लिखित समानताको हकमा सबै नागरिक कानूनको दृष्टिमा समान हुने तथा कसैलाई पनि कानूनको समान संरक्षणबाट बञ्चित नगरिने व्यवस्था छ। साथै सामान्य कानूनको प्रयोगमा उत्पत्ति, धर्म, वर्ण, जात, जाति, लिङ्ग, शारीरिक अवस्था, अपाङ्गता, स्वास्थ्य स्थिति, वैवाहिक स्थिति, गर्भावस्था, आर्थिक अवस्था, भाषा वा क्षेत्र, वैचारिक आस्था वा यस्तै अन्य कुनै आधारमा भेदभाव नगर्ने व्यवस्था उल्लेख छ। नेपालको संविधानको धारा ३८ ले महिलालाई समान वंशीय अधिकार, सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी अधिकार, राज्यका सबै तहमा सहभागी हुने अधिकार, सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिला सम्बन्धी अधिकार, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदको व्यवस्था गरेको छ। संविधानले महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसाजन्य कार्यहरूलाई कानून बमोजिम दण्डनीय हुने व्यवस्था गरेको छ।

राज्यले सामाजिक वा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछ्छडिएका महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, थारू, मुस्लिम समुदाय, पिछ्छडावर्ग, सीमान्तकृत, अल्पसङ्ख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्तित्व, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक, किसान, श्रमिक, उत्पीडित वा पिछ्छडिएको क्षेत्रका नागरिक तथा आर्थिकरूपले विपन्न खस आर्य लगायत नागरिकको संरक्षण, सशक्तीकरण वा विकासका लागि कानून बमोजिम विशेष व्यवस्था गर्न सकिने विषय उल्लेख गरी समावेशी अवधारणालाई आत्मसात् गरेको छ। सामाजिक न्यायको हकले राज्यका हरेक तहमा समावेशी र समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सिद्धान्तका आधारमा जनताको सहभागिताको अधिकार स्थापना गरेको छ।

लैङ्गिक समतामूलक राष्ट्र निर्माणको सोच र लैङ्गिक उत्तरदायी शासन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्ने लगायतका उद्देश्यसहित पन्ध्रौं आवधिक योजना कार्यान्वयनमा रहेको छ। लैङ्गिक समानताका लागि विगतका प्रयासहरूले महिलाको शिक्षा, स्वास्थ्य, सम्पत्ति माथिको स्वामित्व तथा श्रम सहभागितामा राज्यका निकायमा सहभागिता सकारात्मक परिवर्तन हुनुका साथै महिलाको राजनीतिक तथा आर्थिक भूमिका प्रभावकारी हुँदै गएको छ। यद्यपि महिला, बालबालिका, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक माथि हिंसा, विभेद, असमानता एवम् सामाजिक हानिकारक अभ्यासहरू कायम नै रहेका छन्। मुलुकले अङ्गीकार गरेको सङ्घीय ढाँचा र नयाँ शासकीय स्वरूप अनुरूप विगतमा नेपाल सरकारबाट महिला सशक्तिकरण तथा हिंसा, विभेद र असमानताका लागि भए गरेका कार्य प्रदेश तथा स्थानीय तह समेतमा हस्तान्तरण भैसकेका छन्। दिगो विकासको लक्ष्य नं. ५ मा उल्लिखित लैङ्गिक समानता र सशक्तिकरणको लक्ष्य प्राप्तिका लागि सूचकहरू निर्माण भई कार्यान्वयनमा रहेको अवस्था छ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) सम्बन्धमा स्थानीय तहको काम, कर्तव्य र अधिकारमा लैससास सम्बन्धी व्यवस्था उल्लेख गरेको, वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तर्गत वडामा आर्थिक तथा सामाजिकरूपमा पछाडि परेका महिला, बालबालिका, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक, अल्पसंख्यक, सीमान्तकृत समुदायको अभिलेख राखी सामाजिक र आर्थिक उत्थान सम्बन्धी काम गर्ने व्यवस्था गरेको; विभिन्न समुदायबीच सामाजिक सद्भाव र सौहार्दता कायम गर्ने, बालविवाह, बहुविवाह, लैङ्गिक हिंसा, छुवाछुत, दहेज तथा दाइजो, हलिया प्रथा, छाउपडी, कमलरी प्रथा, बालश्रम, मानव बेचबिखन जस्ता सामाजिक कुरीति र अन्धविश्वासको अन्त्य गर्ने, गराउने व्यवस्था गरेकोसु स्थानीय तहको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा महिला तथा पिछडिएको एवं लक्षित वर्गको सहभागिताको व्यवस्था योजना छनौटमा महिला, बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने कार्यक्रममा जोड दिँदै लैससास प्रवर्धन गर्ने लगायतको व्यवस्था उल्लेख गरेको छ। यसका साथै लैससासका सवालहरूलाई सम्बोधन गर्न राज्यले विगत लामो समय देखि नै प्राथमिकताका साथ आवधिक योजना, वार्षिक योजना, नीति तथा कानूनको तर्जुमा तथा परिमार्जन र कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दै आइरहेको छ।

विकास प्रकृत्यामा मुख्यतया ३ वटा प्रश्नहरूको जवाफ खोज्ने गरिन्छ । पहिलो प्रश्न ऐले म कहाँ छु ? दोश्रो अव म कहाँ र किन जाने ? र तेश्रो त्यो कसरी संभव छ ? चौरीदेउराली गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका अन्य विकास साझेदारहरूवाट हुने कार्यक्रमहरूले आ-आफ्नो ढंग वाट लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको नीति तथा रणनीति बनाई कार्यक्रम संचालन तथा कार्यान्वयन गर्दा कार्यक्रममा दोहोरोपना नआउनका लागि , कार्यान्वयन गर्न अप्ठेरो नहुन र कार्यक्रमको प्रभावकारिता समेत हुने भएकोले यी निकायहरूवाट संचालन हुने कार्यक्रम र आयोजनाका लागि यो रणनीति मार्गदर्शन हुने छ ।

रणनीतिका प्रमुख उपयोगकर्ताहरू:

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

वडा कार्यालयहरू

विकास साझेदारहरू

स्थानीय गैह्रसरकारी संघ संस्थाहरू

लैससासका क्षेत्रमा प्राप्त उपलब्धिलाई संस्थागत गर्दै दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्ति र सारभूत लैङ्गिक समानताको स्थापनाका लागि सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबीचको समन्वय र सहकार्यलाई सुदृढ बनाउँदै राज्यका तीनवटै तहमा लैङ्गिक उत्तरदायी शासन पद्धतिलाई संस्थागत गर्न योजना, नीति तथा कार्यक्रम, वार्षिक बजेट तथा सेवा प्रवाहलाई लैङ्गिकमैत्री बनाई समृद्ध र न्यायपूर्ण समाजको स्थापना गर्न, अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा गरेका प्रतिबद्धता अनुरूप कार्य गर्न, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार स्थानीय तहमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई संस्थागत गर्दै समावेशी विकासलाई प्रबर्द्धन गर्ने कार्यलाई थप मार्ग दर्शन गर्नका लागि चौरीदेउराली गाउँपालिकाको “लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति” तयार गरिएको छ ।

१.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय :

काभ्रे जिल्लामा १३ वटा स्थानीय तह(६वटा न.पा. र ७ वटा गा.पा.) रहेका छन । चौरीदेउराली गाउँपालिकाको पूर्वमा रामेछापको सुनापाति गाउँपालिका, दोरम्वा गाउँपालिका, पश्चिममा काभ्रेको भुम्लु गाउँपालिका, उत्तरमा सिन्धुपाल्चोकको लिसंखुपाखर गाउँपालिका र दक्षिणमा काभ्रेको तेमाल

गाउँपालिका रहेको छ । चौरीदेउराली गाउँपालिकामा जातका आधारमा सबैभन्दा बढि ब्राम्हण/क्षेत्रीको बाहुल्य रहेको छ । कूल जनसंख्याको करिव ४५ प्रतिशत जनसंख्या ब्राम्हण/क्षेत्री, ३२ प्रतिशत जनसंख्या तामाङ, ०.०६९ जनसंख्या नेवारको रहेको छ ।

बालमैत्री गाउँपालिका घोषणाका लागि ५१ वटा सुचक निर्माण गरि उक्त सूचक परिपुर्ति गर्नका लागि गाउँपालिकाले विभिन्न कार्यक्रम संचालन गर्दै आएको छ ।

गा.पा.	जम्मा परिवार	पुरुष	महिला	कुल जम्मा	औषत परिवार	लैङ्गिक अनुपात
	४१८१	६६६८	७४३८	१४१०६	३.३७	८९.६५

गाउँपालिकाको साक्षरताको अवस्था:

महिला : ९६.१२%

पुरुष: ९७.४२%

कूल साक्षरता : ९६.८%

रणनीतिक योजनाको आवश्यकता:

विकासका प्रतिफलहरु जनता समक्ष पुर्याउन एवम सबै वर्गले उपयोग गर्न सक्ने वातावरणको सिर्जना गर्नका लागि त्यस क्षेत्रको वास्तविक बस्तुस्थितिको सन्दर्भमा रणनीतिक योजना प्रमुख आवश्यकता भएको छ । आज विश्वव्यापीकरणको युगमा समय सापेक्ष ढंगले समानुपातिक विकासका प्रकृयाहरु अगाडी बढाउन सम्बन्धित क्षेत्रको वस्तुगत र विश्लेषणात्मक अध्ययन हुन जरुरी हुन्छ । लैससासको नीति तथा कार्यविधि बनाएर योजना कार्यक्रम तथा बजेटको तर्जुमा गरि नसकेको विद्यमान अवस्थामा सो सम्बन्धि नीति, योजना, कार्यक्रमहरुमा लैङ्गिक सम्बेदनशिलताको अभाव खड्किएको छ । फलस्वरुप लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट प्रणालीका आधारभूत पक्षहरु समेत ओझेलमा परेका छन् । जसले गर्दा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणका प्रयासहरुमा महिला ,दलित ,पिछडिएका समूहको सारभूत सहभागिता भन्दा औपचारिक प्रतिनिधित्वमा सिमित हुन पुगेको छ ।

लैङ्गिक उत्तरदायी शासन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्दै लैससास क्षेत्रमा नीतिगत तथा ब्यवहारिक तवरबाट सुधारयोग्य पहलहरू भएका छन् । दलित, महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा आदिवासि, जनजाति, विपन्न वर्ग र जोखिममा परेका व्यक्तिहरू लगायत आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि रहेका नागरिकहरूको सामाजिक तथा आर्थिक जीवनमा उल्लेख्य रूपमा सुधार हुन सकिरहेको तथा सबै लक्षित वर्ग/समुदायहरूलाई संगठित गरी उनिहरूको आवाज र आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न सकिरहेको अवस्था छैन । समाजमा विभिन्न गलत चलन र अभ्यास विद्यमान भएका कारण प्राथमिकतामा रहेका लक्षित वर्गका कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा संचालन हुन सकिरहेका छैनन् । राज्यको स्रोत, साधन, अवसर र लाभको वितरण प्रकृत्यालाई पारदर्शी र जवाफदेहि बनाउन जरुरी रहेको छ । लैससास क्षेत्रमा हाल भई रहेका अभ्यासहरूलाई संस्थागत गर्दै चौरीदेउराली गाउँपालिका लैससास मैत्री बनाउन यो रणनीतिको आवश्यकता रहेको छ ।

१. स्थानीय सरकारबाट प्रवाह हुने सेवा सुविधामा लक्षित वर्गको पहुँच बृद्धि गर्न ।
२. स्थानीय सरकारको नीति निर्माण तथा निर्णय प्रकृत्यामा लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागिता बृद्धि गर्न ।
३. स्थानीय सरकारको अनुगमन तथा मूल्यांकनमा लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण हभागिता बृद्धि गर्न ।
- ४ स्थानीय सरकारमा सामाजिक समावेशीकरणका अभ्यासहरूलाई संस्थागत गर्न ।
- ५ स्थानीय तहको नीति तथा कार्यक्रम र बजेटलाई लैङ्गिक उत्तरदायी बनाउन ।
- ६ बञ्चितमा परेका वर्ग र समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण गर्न ।
- ७ दीर्घकालिन राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्तीका लागि तहगत सरकारहरूबाट सम्पादन हुने विकास कार्यक्रम विच परिपुरक सम्बन्ध कायम गर्न ।

१.२ लैससास रणनीतिको आधारहरू :

प्रदेश सरकार, संघीय सरकार, विभिन्न सहयोगी निकायहरू, प्रतिष्ठान, आयोग, समिति, स्थानीय तह लगायत अन्य विकास साझेदारहरू बीच समन्वय गरी लैससास मैत्री नीति निर्माण, योजना तर्जुमा तथा त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनको आधार तयार गर्ने ।

कुनै पनि रणनीतिक योजनालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरी अपेक्षित उपलब्धी सुनिश्चित गर्न स्थानीय सरकारका साथै अन्य सरोकारवाला, सामाजिक संघ संस्था र नीजि क्षेत्रको यथोचित अग्रसरता र अर्थपूर्ण सहकार्य अपेक्षित हुन्छ । रणनीतिक योजनाको सफल कार्यान्वयन र समावेशी आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र सांस्कृतिक विकासको लक्ष्य हाँसिल गर्न यस गाउँपालिकाले आफ्नो तिनवर्षे रणनीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । रणनीति तर्जुमाका निम्न आधार रहेका छन्:

१. गाउँपालिकास्तरिय कार्यशाला संचालन

२. जनप्रतिनिधि तथा शाखाका कर्मचारीसंग अन्तरवार्ता र वस्तुस्थिति विश्लेषण
३. दस्तावेज अध्ययन (गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६, वार्षिक निति , कार्यक्रम तथा बजेट २०७६/७९, ऐन, कानून, पालिकाका महत्वपूर्ण निर्णयहरू)
४. नेपालको संविधान २०७२, दीगो विकास लक्ष्य , पन्ध्रौं योजनाको समावेशी नीति तथा रणनीति
५. संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको राष्ट्रिय सामाजिक समावेशी नीति २०७७, महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयको राष्ट्रिय लैङ्गिक समानता नीति २०७७

१. अवस्था

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीतिका लागि पहिलो चरण भनेको नै वर्तमान अवस्था विश्लेषण हो । हालको अवस्था विश्लेषणका लागि मुख्य रूपमा चार वटा तपशिलका क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ :

२.१ अवस्था विश्लेषण (SWOT)

चौरीदेउराली गाउँपालिकाको लैससासको दृष्टिकोषबाट बलियो पक्ष कमजोर पक्ष अवसर तथा चुनौती (SWOT) हरूलाई यस प्रकार विश्लेषण गरिएको छ ।

क. बलियो पक्ष (Strength)

१. कार्यपालिकाको अध्यक्षमा (प्रमुख) महिला रहनु तथा वर्तमान अवस्थामा युवापुस्ता निर्वाचित भएर आउनु ।
२. वार्षिक कार्यक्रममा महिला तथा लक्षित समुहको विकास कार्यक्रमहरू प्रसस्त रूपमा सहभागिता भएको ।
३. उपभोक्ता समितिहरूमा महिला सहभागिता अनिवार्य गरेको ।
४. नीति, कानून, कार्यविधि निर्माण गर्न सक्षम जनशक्तिको उपलब्धता भएको ।
५. न्यायिक समितिमा महिला तथा बञ्चितीमा परेका समुदाय माथि हुने हिंसा र विभेद उपर सुनुवाई हुने प्रवन्ध मिलाईएको ।
६. बालमैत्री गाउँपालिका निर्माणका लागी सूचकहरू तयार भई कार्य थालनी हुनका साथै लैससमा यस आ.व.मा बजेटको व्यवस्था गरिएको छ । आर्थिक प्रशासन शाखा, लेखा शाखा, कृषि शाखा, महिला तथा बालबालिका शाखामा शाखा प्रखको रूपमा महिला रहेका छन ।
७. महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक शाखा स्थापना भै संचालनमा रहेको ।
८. महिला तथा लक्षित वर्गका लागि जिविकोपार्जन सशक्तिकरण, आवाज सशक्तिकरण तथा विभेदजन्य नीति नियम परिवर्तनका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने गरेको ।

९.सामाजिक सुरक्षाका सुविधा पाउने लाभग्राहीहरूको अभिलेख व्यवस्थापन तथा तथ्याङ्क अद्यावधिक गरेको ।

१०.लक्षित वर्गको क्षमता विकासका लागि बजेट विनियोजन भएको ।

११.विपद व्यवस्थापन कोष परिचालन नीति तथा कार्यविधि निर्माण भएको ।

१२.उमेर पुगेका सबै बालबालिकाहरू विद्यालय भर्ना भएका ।

१३.सबै विद्यालयमा महिला पुरुष शौचालय तथा हात धुने व्यवस्था भएको ।

१४.निशुल्क प्रसूति सेवा, नवजात शिशु तथा सुत्केरीका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गरेको ।

१५.सबै विद्यालयमा किशोरीहरूलाई निशुल्क सेनिटरी प्याड वितरण गर्ने गरेको ।

१६.प्रजनन स्वास्थ्य एड्स क्यान्सर र आइ खस्ने लगायतका विषयहरूमा स्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रम संचालन भएको ।

१७.लक्षित वर्गको स्वरोजगार तथा बैदेशिक रोजगारमा जाने महिला तथा लक्षित समूहको क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू संचालन गरेको ।

१८.लक्षित तथा विपन्न वर्गको निशुल्क स्वास्थ्य बीमा भएको । साथै यस गाउँपालिकाको यस आ.व.को निति तथा कार्यक्रममा चौरीदेउराली गाउँपालिकाका स्थायी बसोवास गर्ने जेष्ठ नागरिकहरूको लागि यस गाउँपालिकाका स्थापना भएको धुसेनी शिवालय प्रथमिक अस्पतालमा निःशुल्क उपचाको व्यवस्था गरिएको छ । नेपाल सरकारबाट घोषान गरिएको ४ ओटा रोगिहरूलाई डाक्टर सिफारिस अनुसार मासिक रूपमा पाँहजार रुपयाँ निजहरूको एन.सि.सि. बैकमा खातामा जम्मा गरिने कार्य संचालन भएको छ ।

१९.संघीय र प्रदेश सरकारका नीति नियम कार्यक्रमको कार्यान्वयनमा गाउँपालिकाले सहकार्य समन्वय गर्ने गरेको

२०.जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूको आचारसंहिता निर्माण गरि पालना गर्ने गरिएको ।

२१.बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम छापा प्रकाशन तथा वेभसाइड मार्फत नियमित रूपमा सार्वजानिक गर्ने व्यवस्था गरेको ।

२२.जनप्रतिनिधिहरूको विस्तृत वैयक्तिक विवरण वेभसाइडमा राखिएको ।

२३. गाउँ कार्यपालिकाको बैठक सम्बन्धि जानकारी बैठक बस्नु भन्दा ७ दिन आगावै जानकारी गर्ने गरिएको छ । र वडा अध्यक्षको छुट्टै गुरुप मार्फत जानकारी गराउने गरिएको छ ।

२४. कर्मचारीहरूको बैठक मासिक रूपमा गर्ने गरिएको छ ।

ख.कमजोर पक्ष

१. गाउँसभाबाट वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट योजना तर्जुमा दिग्दर्शन तयार भएता पनि लैससासका प्रावधानहरूलाई स्पष्टरूपमा समावेश यस आ.व. अगाडी नगरिएको ।
२. लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति यस आ.व. अगाडी तयार नभएको ।
३. महिला, लक्षित समूह तथा बेरोजगार गरिबहरूको छुट्टै खण्डित डाटा नभएको ।
४. स्थानीय तहले योजना तर्जुमा तथा अनुगमन मूल्याङ्कनलाई लैससासको पक्षबाट हेर्ने नगरेको ।
५. लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट निर्माण एवम परीक्षणलाई बजेट व्यवस्थान गरिएको छ ।
६. विभिन्न क्षेत्रगत कानूनहरूको निर्माण भएता पनि नीतिगत रूपमा लैससास लाई सम्बोधन गर्न सहयोग नपुगेको ।
७. दीगो विकास लक्ष्य नं १, ५, १० र १६ लाइ समेट्ने खालको बजेट विनियोजन नगरिएको ।
८. कुनै नीति नियम कार्यविधि दिग्दर्शन जारी गर्नुभन्दा अगाडी लैससास को दृष्टिले उपयुक्त भए नभएको बारे लेखाजोखा वा विश्लेषण ।
९. निश्चित प्रतिशत बजेट लक्षित वर्गका लागि विनियोजन यस आ.व. भन्दा पहिले नगरिएको ।
१०. उपभोक्ता समितिहरूमा भएका छलफलमा लैससासका विषयमा छलफल गरिएको अभिलेख राखे नगरिएको ।
११. महिला पुरुष विचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउनको लागि निश्चित कार्यनीति नरहेको । (आठौँ गाउँसभाको स्विकृत वार्षिक नीति कार्यक्रम ०७८/७९)
१२. कार्यालयमा हुनसक्ने कुनै पनि प्रकारको दुर्व्यवहार भेदभाव महिला हिंसा नियन्त्रणको आचारसंहिता निर्माण नभएको ।
१३. मानव संसाधन विकास शाखाको स्थापना नभएको ।
१४. स्थानीय तहका सबै पदाधिकारी हरुलाई कानूनको मस्यौदा तर्जुमा तथा प्रकृयाका वारेमा अभिमुखीकरण नभएको ।
१५. महिला हक र अधिकार सम्बन्धी वेइजिड घोषणापत्रले समेटेका १२ प्रतिवद्धताका वारेमा कर्मचारी तथा पदाधिकारीलाई अभिमुखीकरण तथा प्रतिवद्धता कार्यान्वयनका लागि बजेट विनियोजन नभएको ।
१६. गाउँपालिकाको कार्यालयमा स्तनपान गृहको व्यवस्था नभएको ।
१७. भौतिक पूर्वाधारका ड्रइड डिजाइनहरू लैससासमैत्री भएपनि सो अनुसार निर्माण नभएको ।
१८. यौनिक तथा लैङ्गिक अल्प संख्यकका लागि बजेट विनियोजन तथा शौचालयहरूको विशेष व्यवस्था नभएको ।

- १९.लैससास सम्बन्धी सरोकारवाला निकाय विच समन्वय तथा सहकार्यकालागि संयन्त्र निर्माण नहुनुका साथै अनुशिक्षण नभएको ।
- २०.योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन मूल्याङ्कन गर्दा लैससासका दृष्टिकोणका आधारमा हुने नगरेको ।
- २१.सामाजिक संजालमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी सुचना, समाचार तथा सन्देशमुलक विषय वस्तु आदि प्रकाशन नभएको ।
- २२.लैङ्गिक हिंसा निवारणकोष, श्रोत व्यवस्थापनका लागि कोष स्थापनाको व्यवस्था नरहेको ।
- २३.आवश्यक सबै शाखामा पर्याप्त जनशक्ति नहुनु बल्ल बल्ल भएता पनि आफ्नो अनुकुल अनुसार सरुवा भएर जानु ।

ग.अवसर

- १.विभिन्न जाती वर्ग र पिछडिएको क्षेत्रमा नागरिकलाई समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यका निकायमा सहभागिता हुन पाउने हक ।
- २.संवैधानिक आयोगहरूको संरचनागत स्थापना हुनु ।
- ३.स्थानीय तहका विभिन्न पदहरूमा जातीय ,लैङ्गिक तथा युवापुस्ताको प्रतिनीधित्व रहेको ।
- ४.विभिन्न जातजाती,समुदाय विच सामाजिक र संस्कृतिक विविधता रहेकोले सामाजिक समावेशीकरण व्यवहारमा लागु गर्ने उपयुक्त सामाजिक वातारण रहेको ।
- ५.आवश्यक पर्ने कानून नीति नियम बनाउन सक्ने दक्ष जनशक्ति स्थानीय तहमा उपलब्ध हुनु ।
- ६.विभिन्न गैहसरकारी संघसंस्थाको कार्यक्षेत्रको रूपमा स्थानीय तहलाई सहयोग हुनु ।
- ७.महिला तथा लक्षित वर्गका विभिन्न समूहरू क्रियाशिल भई कार्यरत हुनु ।
- ८.संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारसंग प्रत्यक्ष पहुँच राख्ने जनप्रतिनिधिहरू हुनु ।
- ९.बालमैत्री ,लैङ्गिक मैत्री, अपाङ्ग मैत्री जस्ता विकास मोडलका विषय विज्ञहरू स्थानीय तहमा हुनु
- १०.एक घण्टाको पहुँच भित्र सबै नागरिकका लागि स्वास्थ्य सेवाको पहुँच हुनु ।सबै गर्भवती महिलाहरूलाई सुरक्षित रूपमा प्रसूति गराउन सकिने व्यवस्था हुनु ।
- ११.किसान सम्मान अभिनन्दन पुरस्कार आदी कार्यक्रम संचालनमा रहेको ।
१२. स्थानीय तहको क्षमता विकास तथा संस्थागत सवलीकरण गर्ने ।

घ.चुनौतीहरू:

- १.लैससासका लागी आवश्यक खण्डिकृत तथ्याङ्क संकलन र अभिलेखिकरण नहुनु ।

२.लैङ्गिक विभेद, जस्ता परम्परागत कु मान्यता विरुद्धका नीति नियम कार्यविधि कार्यान्वयन मा जटीलता रहनु ।

३.गाउँपालिकाका समिति तथा संरचनाहरूलाई समावेशी र कार्यशैलिलाई लैससास बनाउन नसक्नु ।

४.लक्षित वर्गको जिविकोपार्जनमा समस्या हुनाले गरिबी घटाउन नसक्नु ।

५.. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी निर्माण भएका ऐन, नियम ,कानून, कार्यविधिका बारेमा यथेष्ट जानकारी गराउन नसक्नाले कार्यान्वयनमा समस्या ।

६.मागमा आधारित अत्याधिक योजनाहरू कार्यान्वयन गर्न र प्राथमिकिकरण नीति बनाउन कठिन ।

७.संघीयता कार्यान्वयनमा स्थानीय तहलाई छूटै सरकारको मान्यता पाउन नै कठिन ।

८.विशेष गरि महिलाद्वारा सम्पादित घरभित्रको विना पारिश्रमिक को कामको मूल्याङ्कन गर्न ।

९.राज्यको स्रोत साधन तथा सेवा सुविधामा बच्चितामा परेका वर्ग र समुदायको न्यायोचित पहुँच स्थापित गर्नु।

१०.संघीयताको अभ्यासको चरण भएका कारण नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न कठिन ।

गाउँपालिकाको विद्यमान अवस्थाका बारेमा अहिले म कहाँ छु? भन्ने विषयमा विश्लेषण गरिसकेपछि अब कहाँ जाने?र उक्त अवस्थामा पुग्नका लागि कसरि सम्भव छ? भन्ने प्रश्नको जवाफमा गाउँपालिकाको कमजोरी पक्षलाई पहिचान गरी सबलपक्ष र अवसरलाई कार्यान्वयन गर्नका लागि गाउँपालिकाको पाँच वर्षको रणनीति तर्जुमा गरिएको छ ।

२.२ सरोकारवाला पहिचान :

सरोकार पहिचान गर्नुको मुख्य तात्पर्य विद्यमान सबाललाई कति नजिक र कार्य साझेदारीका लागि योग्य हुन सक्छ भनि पहिचान गर्न सकिएमा हालको अवस्थाबाट सकारात्मक परिवर्तनका लागि सहयोग पुग्छ ।सिधा सम्पर्कका सरोकारवालाहरूको कार्यक्षमता र प्रतिबद्धताबाट संस्थागत संरचनामा परिवर्तन आउनका लागि मार्ग निर्देशन गर्छ र दोश्रो र तेश्रो सरोकारवालाको सहयोगी भूमिका मार्फत दिर्घकालिन रूपमा समन्वय, सहकार्य र साझेदारीका लागि स्थानीय सरकारको विकास कार्यमा हातेमालो गर्दै अगाडि बढ्न सहयोग पुग्छ ।

सरोकारवाला पहिचान गर्दा पहिलो सिधा संपर्क हुने ,दोश्रो संपर्क हुने र तेश्रो अप्रत्यक्ष रूपमा संपर्क हुने गरी निम्नानुसार ३ भागमा विभाजन गर्न सकिने छ :

सिधा सम्पर्क हुने (पहिलो नं का सरोकारवालाहरु)	दोश्रो माघमवाट सम्पर्क हुने (दोश्रो नं का सरोकारवालाहरु)	अप्रत्यक्ष सम्पर्क हुने हरु (तेश्रो नं का सरोकारवालाहरु)
महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नगरिक शाखा	विकास साझेदारहरु	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय बागमती प्रदेश
योजना शाखा	सहकारी संस्थाहरु	प्रदेश मन्त्रालयहरु सबै
शिक्षा शाखा	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु	प्रदेश योजना आयोग
स्वास्थ्य शाखा	उद्योगहरु	प्रदेश सुशासन केन्द्र
सहकारी शाखा	वाल क्लवहरु	भूमी व्यवस्था आयोग
खानेपानी तथा सरसफाइ शाखा	आमा समूहहरु	संघीय मन्त्रालयहरु
युवा तथा खेलकुद शाखा	जेष्ठ नगरिक मिलन केन्द्रहरु	महिला आयोग
प्रशासन शाखा	विद्यालयहरु	दलित आयोग
सबै वडा कार्यालयहरु	गैहसरकारी संस्थाहरु	मुस्लीम आयोग
गाउँ / नगर कार्यपालिका	स्वयम सेवक समूहहरु	राष्ट्रिय योजना आयोग
गाउँ / नगर सभा	उद्योग वाणिज्य संघ	मानव अधिकार आयोग
न्यायिक समिति	राजनैतिक दलहरु	अन्तराष्ट्रिय दातृ निकायहरु
विषयगत समितिहरु सबै	संचार माध्येमहरु	राष्ट्रिय स्तरका संचार माध्येमहरु

२.३ लक्षित वर्ग पहिचान

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको मुख्य लक्ष्य नै लक्षित वर्गलाई विकासको मूल प्रवाहमा ल्याउनु हो त्यसका लागि निम्नानुसार लक्षित वर्गहरु पहिचान गरिएकोछ :

१. महिला	९. दलित
२. एकल महिला	१०. आदिवासी जनजाती
३. बालबालिका	११. विपन्न वर्ग
४. जेष्ठ नगरिक	१२. सुकुम्वासी
५. किसान	१३. पिछडिएको क्षेत्र र समुदाय
६. मजदुर	१४. माझी/पहरी (सिमान्तकृत वर्ग)
७. अपाङ्गता भएका व्यक्ति	१५. लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक
८. द्वन्द्वपिडित	

३. दीर्घकालीन सोच (Vision)

“ विभेदमुक्त, लैङ्गिक मैत्री समावेशी , समतामूलक चौरीदेउराली गाउँपालिका”

४. ध्येय (Mission) लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी सम्बन्धित विद्यमान सबै खाले असमान व्यवहार र विभेदको अन्त्य गरी सामाजिक परिवर्तन ल्याउने ” ।

५. लक्ष्य (Goal): लैससासका क्षेत्रमा भएका असल अभ्यासलाई संस्थागत गर्न र भेदभावजन्य प्रचलन र व्यवहारमा कमी ल्याउन बन्चितिकरणमा परेका वर्ग र समुदायका सवाललाई मूलप्रवाहिकरण गर्दै लैजाने ।

६. उद्देश्य (Objective)

१. यस गाउँपालिकामा विद्यमान विभिन्न भेदभावजन्य प्रचलन, संस्कार र व्यवहार (लैङ्गिक, वर्गिय , क्षेत्रगत समुदायगत जातजातिगत) कम गर्न र पालिकालाई नमुनायोग्य स्थानीय तहका रूपमा विकास गर्ने ।

२. नीति निर्माण तथा निर्णय प्रकृत्यामा लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागीता वृद्धि गर्ने ।

३. नेपाल सरकारले गरेको दीगो विकासको लक्ष्य प्राप्त गर्नुका साथै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा गरेका हस्ताक्षर र प्रतिबद्धता सन्धि सम्झौता कार्यान्वयन गरि मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

४. लैङ्गिक उत्तरदायी शासन पद्धती अबलम्बनका लागि लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट निर्माणका साथै समावेशी बजेट परिक्षण मार्फत स्थानीय सरकारको संस्थागत संरचना र कार्यक्रमहरुमा महिला

सिमान्तकृत समूहको वृद्धि गरी लैङ्गिक अन्तरहरूको प्रभावलाई सम्बोधन गर्दै लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरण गर्दै लैजाने ।

५. विपदको समयमा हुने विभिन्न किसिमका लैङ्गिक हिंसाबाट महिला तथा बालबालिकाहरूलाई संरक्षण गर्ने ।

६. श्रोतसाधनमा लक्षित वर्गको पहुँच अभिवृद्धि गरि न्यायोचित वितरणलाई संस्थागत गर्दै लैससासमैत्री बजेट बनाउने ।

७. महिला तथा लक्षित वर्गको आवाज सशक्तीकरणका लागि उनिहरूको आवश्यकता र चाहना प्रति सम्बेदनशील भई क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

८. संस्थागत व्यवस्था अन्तर्गत कार्यप्रणाली वित्त व्यवस्थापन तथ्याडकमा महिला एवं लक्षित वर्गको समावेशीतालाई सुनिश्चित गरी जाविकोपार्जनमा आत्मनिर्भर बनाउने ।

९. गाउँपालिकाको सबै कार्यक्रम योजना र आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससास दृष्टिकोणबाट अनुगमन/ मूल्याङ्कन र यसलाई संस्थागत गर्दै लैजाने ।

१०. सरोकारवालाहरू विच बुझाईमा एकरूपता कायम गर्न र लैससास सम्बन्धि कानून व्यवस्थाको कार्यान्वयनमा सहयोग पुर्याउने ।

७. लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति (GES I Policy)

सामाजिक समावेशीकरणमा देखिएका चुनौतीहरूको सामना एवं समस्याको समाधान गर्न माथि उल्लेखित उद्देश्यहरू परिपुर्तीको लागि निम्न नीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

१. स्थानीय शासनसँग सम्बन्धित नीति कानून आवधिक योजना विषयगत तथा क्षेत्रगत योजनाको लैससासको दृष्टिकोणबाट तर्जुमा तथा पुनरावलोकन गर्ने ।

२. वार्षिक बजेट निर्माण गर्दा सामाजिक विकाश, पूर्वाधार, कृषि वन तथा भूमी सुधार, गरिबी निवारण, स्थानीय विकाश तथा शान्ती एवम सुशासन संग सम्बन्धीत सबै क्षेत्रको बजेटलाई लैङ्गिक उत्तरदायी बनाउने ।

३. लोकतन्त्रका लाभहरूलाई सबै नागरिक विच न्यायोचित वितरण व्यवस्था मार्फत सामाजिक न्याय स्थापना गर्ने ।

४. वार्षिक रूपमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण गरि त्यसले औल्याएका कमी कमजोरीहरूलाई आगामी वर्षको कार्यक्रममा समेटेर श्रोत साधनमा लक्षित वर्गको पहुँच अभिवृद्धि गर्दै लैजाने ।

५. गाउँपालिकाले निर्माण गरेका सबै कानून, नीति नियम, निर्देशिका कार्यविधिहरू महिला, बालबालिका, यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता, जेष्ठ नागरिक, दलित, लोपउन्मुख सिमान्तकृत आदीवासी जनजाती सहित समग्र लक्षित वर्ग मैत्री बनाउदै लैजाने ।

६. लक्षित वर्ग विकासका लागि छुट्टै शाखा स्थापना गरी महिला बालबालिका तथा जेष्ठनागरिकहरूको सवाललाई प्रत्यक्ष रूपमा सम्बोधन गर्नका लागि छुट्टै खण्डिकृत तथ्यांकको व्यवस्थापन गरि संरक्षण गर्दै लैजाने ।

७. बालमैत्री गाउँपालिका बनाउनका लागि विभिन्न साझेदार संस्थाहरूको पहलमा उचित कार्यक्रमहरू संचालन गरिने ।

८. वार्षिक बजेट तर्जुमामा छुट्टै कोष स्थापना गरी लैङ्गिक हिंसा निवारण, महिला सीप विकास लगायत क्षमता विकासका कृयाकलापहरू संचालन गरि महिला पुरुष समविकासलाई बढावा दिने ।

९. मानव संसाधन विकास शाखा स्थापना गरि महिला तथा विपन्न लक्षित वर्गको क्षमता विकासलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखेर कार्यान्वयन गर्दै लैजाने ।

द. रणनीतिहरू (Strategies)

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई मूलप्रवाहिकरण गर्नका लागि विकेन्द्रित शासन प्रणाली, कुशल सेवा प्रवाह गर्नका लागि संस्थागत संयन्त्रको आवश्यक पर्दछ । यस रणनीतिमा स्थानीय तहका कार्यक्रमको समग्र संरचना र कार्यक्रमले सुधार गर्न चाहेको क्षेत्र भित्र पर्ने कार्यप्रणालीलाई अझ बढि लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीमैत्री बनाउन सहज हुन्छ ।

द. १ मूलप्रवाहिकरण:

१. गाउँपालिकामा महिला, गरिब र बहिष्करणमा परेका समुदायले भोगेका समस्या र सवालहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा गरि नीतिगत व्यवस्थाहरू, संस्थागत प्रणाली तथा संरचनाहरू, योजना, बजेट, पहुँचयुक्त अवसर, सेवामूलक कार्य, अनुगमन, मूल्यांकन र अनुसन्धान आदि कार्य मार्फत पछाडी परेका वा पारिएका लक्षित वर्ग तथा समूहको सवाल र समस्याको सम्बोधन गरि गाउँपालिकाको विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहिकरण गर्ने ।

२. लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट मार्फत सबै क्षेत्रमा महिला र सिमान्तकृत समूहहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता अभिवृद्धि गरि लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरण गर्नका साथै कानूनी प्रबन्ध, संस्थागत सुधार तथा क्षमता विकासको माध्यमबाट लैङ्गिक उत्तरदायी शासन प्रणालीको विकास गर्ने ।

द. २ समावेशीकरण

विकासका अवसरवाट वञ्चित,श्रोत साधनमा पहुँच नपुगेका लक्षित वर्ग/ समुदायलाई गाउँपालिकाको आर्थिक सामाजिक तथा राजनैतिक क्षेत्रसंग सम्बन्धीत सबै कृयाकलापहरूमा अर्थपुर्ण सहभागिता गराई समावेशी शासन प्रणालीको अवलम्बन गरिने छ ।

८.३ स्थानीयकरण

अन्तराष्ट्रिय सन्धि संझौता प्रतिवद्धता तथा दीगो विकास लक्ष्यक वारेमा सरोकारवाला पक्षहरूलाई अभिमुखीकरण गर्नुका साथै प्रभावकारी समन्वय गरि गाउँपालिका लगायतका सेवा प्रदायक संस्थाहरूलाई स्थानीयकरण गरी लैससास प्रति उत्तरदायी र जवाफदेहि बनाउँदै लगिनेछ ।

८.४ सशक्तीकरण

क. लैङ्गिकतामा आधारित श्रम विभाजनको परम्परालाई परिवर्तन गरी श्रमबजारमा महिलाको सहभागिता अभिवृद्धि गरी अर्थतन्त्रमा महिलाको योगदानको मूल्याङ्कन गर्ने ।

ख. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मार्फत बञ्चितकरणमा परेको समुदायलाई अवसरमा प्राथमिकता संगै क्षमता विकास तथा सीप विकास गरी सामाजिक र आर्थिक क्षेत्रका सबै कृयाकलापहरूमा प्रतिस्पर्धीको रूपमा आउन सक्ने बनाउने ।

ग. स्वरोजगार रोजगारी र उद्यमशिलताको एकिकृत कार्यक्रमका माध्येमवाट महिला तथा वञ्चितकरणमा परेका वर्गको आर्थिक सशक्तिकरण गर्ने ।

घ. कृषि, पशुपालन, सहकारी, घरेलु उद्योग तथा पर्यटन विकासको माध्येमवाट विपन्न तथा वञ्चितकरणमा परेका समुदायलाई रोजगारी प्रदान गर्ने तथा स्वरोजगार वन्ने अवसर प्रदान गर्ने ।

८.५ सचेतीकरण

१.लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका वारेमा संविधान, ऐन, कानून, नीति, कार्यविधि दिग्दर्शनमा भएका प्रावधान, कार्य प्रणाली र समावेशीताका वारेमा सबै सरोकारवाला पक्षहरूलाई अभिमुखीकरण गरिनेछ ।

२.स्थानीय नागरिक खासगरि पछाडि परेका वा परिएका लक्षित वर्ग समूहको संस्थागत संरचना मार्फत योजनाबद्ध रूपमा व्यक्तिगत र सामुहिक सचेतिकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि गरी गाउँपालिकाको समग्र विकास प्रकृत्यामा निर्णायक सहभागिता सुनिश्चित गरी आर्थिक तथा सामाजिक विकास गरिनेछ ।

८.६ संस्थागत संरचना

१.संघीय तथा प्रादेशिक कानून कार्यविधिहरूमा व्यवस्था भए बमोजिम संस्थागत संरचनाहरू निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुका साथै गाउँपालिकाले निर्माण गर्ने हरेक ऐन, कानून, कार्यविधिहरू,

संस्थागत संरचनाहरूमा लैङ्गिक समानता तथा समाजिक समावेशीकरणका दृष्टिकोणले बच्चितामा परेका वर्ग,समुदायको सहभागिता सुनिश्चित गर्दै लैजाने ।

८.७ समन्वय

१.गाउँपालिकामा कार्यरत सबै सरोकारवाला तथा शाखाबीच आन्तरिक समन्वय गरी योजना तर्जुमा , बजेट विनियोजन उपभोक्ता समूह गठन तथा त्यसको नेतृत्व, परिचालन, अनुगमन मूल्याङ्कनलाई लैससास मैत्री बनाउदै लैजाने ।

२.प्रदेश सरकार, संघीय सरकार, विभिन्न सहयो गीनिकायहरू, प्रतिष्ठान, आयोग, समिति,स्थानीय तह लगायत अन्य विकास साझेदारहरू बीच समन्वय गरी लैससास मैत्री नीति निर्माण, योजना तर्जुमा तथा त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनको आधार तयार गर्ने ।

८.८ सहकार्य

क. लैङ्गिक समानता तथा समाजिक समावेशीकरणका लागि पालिकाभिन्न विभिन्न शाखाहरू तथा अन्य विकास साझेदारहरूसँग बैंक,वित्तिय संस्था,सहकारी, उद्योग बाणिज्य संघ घरेलु उद्योग तथा गैह्र सहकारी संघ संस्थाविच सहकार्य गर्ने ।

ख. प्रदेश सरकार, संघीय सरकार, विभिन्न दातृनिकायहरू, प्रतिष्ठान, आयोग, समिति,स्थानीय तह लगायत अन्य विकास साझेदारहरूसँग लैससास मैत्री साझा प्रतिफल हासील गर्न सहकार्य गर्ने ।

८.९ सहजीकरण

क. वहिस्करणमा परेका वर्गहरूलाई आर्थिक सामाजिक गतिविधिहरूमा संलग्न हुन योजना तर्जुमा देखि अनुगमन मूल्याङ्कन सम्महरेक चरणमा वस्ती तथा समुदाय स्तरमा नै सहजिकरण गर्ने संयन्त्र विकास गरी परिचालन गर्ने ।

ख. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी गैह्रसरकारी संघ संस्था तथा विभिन्न प्रतिष्ठान आयोग समितिहरूमा समन्वय सहकार्यका लागि संयन्त्र मार्फत नियमित रूपमा सहजिकरण गर्ने ।

८.१० सामाजिक सुरक्षा

क. नागरिक, जो आफै आफूलाई संरक्षण गर्न सक्दैन त्यस्ता नागरिकहरूलाई स्थानीय सरकारले संरक्षण गर्नेछ । विशेष गरी बालबालिका, जेष्ठ नागरिक,अपाङ्गता भएका ब्यक्तिहरू तथा एकल महिलाहरू यस अन्तरगत पर्दछन भने ती वर्गको संरक्षण स्वास्थ्य शिक्षा तथा जीविकोपार्जनमा सहयोग गर्दै लैजाने ।

ख. सामाजिक सुरक्षा अन्तरगत अल्प संख्यक, सिमान्तकृत, लोपउन्मुख जातजातीहरू, दलित, (मुस्लीम लगायत) पर्दछन र ती वर्गको सुरक्षा स्वास्थ्य शिक्षा तथा जीविकोपार्जनमा सहयोग गर्दै लैजाने ।

८.११ अनुगमन मूल्याङ्कन

प्रत्येक चरणमा गरिने अनुगमन मूल्याङ्कनमा लैससासको दृष्टिकोणबाट गर्ने, पछिल्लो चरणमा गर्ने अनुगमनमा अघिल्लो पटक दिएका सुझाव कार्यान्वयन भए नभएको भन्ने सुचक समेत थप गरी अनुगमन मूल्याङ्कनलाई लैससास मैत्री बनाउदै लैजाने ।

९.रणनैतिक कृत्याकलापहरु:

क्र सं	उद्देश्य	नीति	रणनीति	रणनैतिक कृत्याकलाप	मापनका सूचकहरु	पुस्त्याईका आधारहरु
१	लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट निर्माण गरि महिला सहभागितामा अभिवृद्धि गर्दै लैङ्गिक समानता तथा लैङ्गिक हिंसा न्यूनीकरण सम्बन्धी कानून निर्माण गर्ने।	वार्षिक बजेट निर्माणका क्रममा सामाजिक विकास ,पुर्वाधार, कृषि वन तथा भूमी सुधार, गरिबी निवारण, स्थानीय विकास तथा शान्ती एवम सुशासनसंग सम्बन्धीत सबै क्षेत्रको वजेटलाई लैङ्गिक उत्तरदायी बनाउदै लगिने ।	लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट निर्माण गरि सबै क्षेत्रमा महिला सहभागिता अभिवृद्धिका साथै लैङ्गिक मूलप्रहीकरण गर्ने ।	१.लैससास मैत्री योजना तर्जुमा,प्राथमिकिकरण प्रकृत्यामा लक्षितवर्गको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने। २.सूचक निर्माणका आधारमा।लैङ्गिक उत्तरदायी प्रकृत्या बाट आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने। ३..लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट तर्जुमा तथा मूल्याङ्कन गर्न आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्कलाई व्यवस्थित गर्ने प्रणालिको विकास गर्ने। ४.लैङ्गिक उत्तरदायी वजेट तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका लागि सरोकारवाला पक्षलाई क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।	१. योजनामा विनियोजन वार्षिक वजेटमा निश्चित प्रतिशत बजेट लैससास मैत्री भएको हुनेछ। २.लैससास मैत्री आवधिक योजना तयार भएको हुनेछ। ३.लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तर्जुमा तथा मापन सम्बन्धी सूचकहरु निर्माण भएका हुनेछन। ४.योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा लक्षित वर्गको पूर्ण सहभागिता भएको हुनेछ।	१. वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट पुस्तिका २. आवधिक योजना ३. योजना तर्जुमा प्रकृत्याका बैठक तथा भेलाका उपस्थितिहरु ४.कार्यपालिका तथा सभाका बैठकका निर्णयहरु

२	श्रोत साधनमा लक्षित वर्गको पहुँच अभिवृद्धि गरी न्यायोचित वितरणलाई संस्थागत गर्ने ।	हरेक वर्ष लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण गरि त्यसले औल्याएका कमी कमजोरीहरूलाई अर्को वर्षको कार्यक्रममा समेटेर श्रोत साधनमा लक्षित वर्गको पहुँच अभिवृद्धि गर्दै लैजाने ।	विकासका अवसरवाट वञ्चित समुदायलाई आर्थिक ,सामाजिक तथा राजनैतिक क्षेत्रका सबै कृयाकलापहरूमा अर्थपूर्ण सहभागिता गराउँदै वार्षिक रूपमा मूल्याङ्कन गर्दै लैजाने ।	५.लक्षित वर्गको खण्डिकृत विवरणलाई अद्यावधिक गर्दै लैजाने । ६.कानून तथा कार्यविधिमा महिला तथा वञ्चितकरणमा परेका समुदायको लागि उल्लेख भएका प्रवधानहरूका वारेमा सरोकारवाला पक्षलाई सुसुचित गर्ने । ७.जीविकोपार्जनसंग जोडिएका आर्थिक गतिविधिहरूमा लक्षित वर्गका लागि निर्दिष्ट बजेट विनियोजन गर्ने । ८.दीगो विकास लक्ष्य १७ वटा लक्ष्यहरूलाई स्थानीयकरणका लागि कर्मचारी तथा पदाधिकारिहरूलाई क्षमता विकास गरि परिचालन गर्ने ।	५.लक्षित वर्गको वस्तुगत खण्डिकृत विवरण वार्षिक रूपमा अद्यावधिक भएको हुनेछ । ६.कानून कार्यविधिका वारेमा सेवा प्रदायक तथा सेवा ग्राहीहरूलाई अभिमुखीकरण भएको हुनेछ । ७.लक्षित वर्गको जीविकोपार्जन हुने खालका निर्दिष्ट बजेट विनियोजन भएको हुनेछ । ८. लक्षित वर्गको लागि लोकसेवा पुर्वतयारी कक्षा शिक्षा सेवा आयोग सम्बन्धी कक्षा हरु संचालन गर्ने रणनीतिक आवश्यकता ।	१. वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट पुस्तिका २. कानून कार्यविधि वारेमा अभिमुखीकरण कार्यक्रमको उपस्थिति । ३. उपभोक्ता समिति गठन तथा परिचालन कार्यविधि कार्यपालिका तथा सभाका निर्णयहरू ।
---	--	--	--	---	--	---

३	<p>लैससास सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता सन्धि संझौताहरू कार्यान्वयन गरी मूल प्रवाहीकरण गर्ने ।</p>	<p>महिला तथा बालबालिकासंग सम्बन्धीत सबै अन्तराष्ट्रिय सन्धि संझौताहरू, प्रतिवद्धताहरू तथा दीगो विकास लक्ष्यलाई स्थानीयकरण गरी त्यसका सूचकहरू पुरा गर्दै लैजाने ।</p>	<p>अन्तराष्ट्रिय सन्धि संझौता प्रतिवद्धता तथा दीगो विकास लक्ष्यका वारेमा सरोकारवाला पक्षहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने साथै स्थानीयकरण गरी लागू गर्ने ।</p>	<p>११.दीगो विकास लक्ष्य का १७ वटा लक्षहरूका स्थानीयकरणका लागि कर्मचारी तथा पदाधिकारिहरूलाई क्षमता विकास गरि परिचालन गर्ने । १.वेइजिड सम्मेलन गरेका १२ प्रतिवद्धताका वारेमा कर्मचारी, जनप्रतिनिधिहरूलाई अभिमुखीकरण गरी कार्यान्वयनका लागि योजना तर्जुमा गर्ने । ३.संयुक्त राष्ट्र संघीय सुरक्षा परिषदको दस्तावेजका प्रस्ताव नं १३२५ र १८२० तथा संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय बाल अधिकार महासन्धी, १९८९ वारेमा कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिलाई अभिमुखीकरण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।</p>	<p>११.दीगो विकास लक्ष, महिला माथि हुने सबै प्रकारका विभेद विरुद्धको वेइजिड सम्मेलनका प्रतिवद्धताहरू, संयुक्त राष्ट्र संघीय सुरक्षा परिषदको दस्तावेज, संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय बाल अधिकार महासन्धी सम्बन्धी अभिमुखीकरण भएको हुनेछ । १२.अन्तराष्ट्रिय सन्धि संझौताको स्थानीयकरण भएको हुनेछ । स्थानीयकरण भएका सन्धि संझौता कार्यान्वयन गर्न बजेट विनियोजन भएको हुनेछ ।</p>	<p>१. अन्तराष्ट्रिय सन्धि संझौता अभिमुखीकरणको उपस्थिति तथा माइन्युट । २. वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट ३. कार्यान्वयन लागि बनेका कार्यविधिहरू कार्यपालिका तथा सभाका निर्णयहरू ।</p>
---	---	--	--	---	--	---

४	नीति कानूनमा महिला तथा लक्षित वर्गको समावेशिता सुनिश्चित गर्ने ।	पालिकाले निर्माण गरेका सबै कानून, नीति नियम, निर्देशिका कार्यविधि महिला, बालबालिका, यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता, जेष्ठ नागरिक, दलित, लोपउन्मुख सिमान्तकृत आदीवासी जनजाती सहित समग्र लक्षित वर्ग मैत्री बनाउदै लैजाने ।	संघीय तथा प्रादेशिक कानून कार्यविधि हरूमा व्यवस्था भए अनुरूप संस्थागत संरचनाहरू निर्माण गरी कार्यान्वयनमा जाने साथै पालिकाले निर्माण गर्ने हरेक ऐन कानून कार्यविधिहरूमा निर्माण हुने संस्थागत संरचनाहरूमा लैङ्गिक समानता तथा समाजिक समावेशीकरणका दृष्टिकोणले बञ्चितकरणमा परेका समूदायको	१. लैससास सम्बन्धी संघीय तथा प्रादेशिक कानूनले व्यवस्था गरे अनुरूपका संस्थागत संरचनाहरू निर्माण गर्ने । २. कानून कार्यविधिहरू निर्माण गर्दा लैससास दृष्टिकोणले उपयुक्त भए नभएको विश्लेषण गर्ने । ३. महिला पुरुष तथा रैथाने र आप्रवासी कामदारहरू विच हुने विभेद अन्त्यका लागि आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्ने ४. योजना तर्जुमा गर्दा महिला तथा लक्षित समूहको व्यावहारिक र रणनीतिक आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने गरिने । ५. विगतमा बनेका कानून कार्यविधिहरू लैङ्गिक समानता	१. कानून कार्यविधिले निर्दिष्ट गरेका संस्थागत संरचनाहरू निर्माण भएका हुनेछन् । २. नयाँ बन्ने सबै कानून कार्यविधिहरू लैससास दृष्टिकोणले उपयुक्त भए नभएको विश्लेषण गरिएको हुनेछ । ३. महिला पुरुष तथा रैथाने र आप्रवासी कामदारहरू विच हुने विभेद अन्त्यका लागि नीति तयार भएको हुनेछ । ४. विगतमा बनेका कार्यविधिहरू आवश्यकता अनुसार	१. वार्षिक नीति कार्यक्रम र बजेट पुस्तिका २. कानून विश्लेषणका लागि कार्यदल गठन भएको कार्यविधिहरू बैठक निर्णय पुस्तिका ३. यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यकका लागि बनेका शौचालयहरू तथा अन्य संरचनाहरूको स्थलगत अवलोकन ।
---	--	---	---	--	--	---

			सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।	तथा सामाजिक समावेशीकरणका दृष्टिकोणले उपयुक्त भए नभएको विश्लेषण गरी आवश्यक संसोधन गर्ने । ६. कानून कार्यविधिमा तथा विकास प्रकृत्यामा यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक हरुका विषयहरुलाई समावेश गर्ने । सर्वे क्षेत्रको नेतृत्व तहमा महिला तथा लक्षित वर्गको समानापातिक सहभागिताका लागि कानुनी व्यवस्था गर्ने ।	संसोधन भएका हुनेछन । ५. कानून कार्यविधि तथा विकास कृत्याकलापमा यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरु समावेश भएका हुनेछन । समानुपातिक नेतृत्व का लागि कानुनी व्यवस्था भएको हुनेछ ।	
५	संस्थागत व्यवस्था अन्तरगत कार्यप्रणाली, वित्त व्यवस्थापन एवम तथ्याङ्कमा समेत महिला एवम लक्षित वर्गको	लक्षित वर्ग विकासका लागि छुट्टै शाखा स्थापना गरी महिला बालबालिका तथा जेष्ठनगरिकहरुको सवाललाई प्रत्यक्ष	महिला, गरीब र बहिष्करणमा परेका समुदाय ले भोगेका समस्या र सवालहरुको पहिचान तथा लेखाजोखा गरि नीतिगत	१. संस्थागत जिम्मेवारी दिदा तथा शाखा व्यवस्थापन गर्दा प्रमुखको रूपमा महिला लाई प्राथमिकता दिने । २. लक्षित वर्गको लागि महिला जनजाती तथा जेष्ठ नागरिक	१. शाखा प्रमुखमा महिला तथा बालबालिक शाखा प्रमुख, आर्थिक प्रशासन लेखा कृषि महिला तथा लक्षित वर्गको प्रतिनिधित्व भएको हुनेछ ।	१. कार्यपालिकाका निर्णय पुस्तिका २. विशेष सेवा प्रदायक कार्यदलको बैठकको निर्णय प्रतिलिपि

<p>समावेशीतालाई सुनिश्चित गरी आर्थिक रूपमा सशक्तिकरण गर्ने</p>	<p>रूपमा संबोधन गर्दै लैजाने । १. वार्षिक बजेट तर्जुमामा छुट्टै कोष स्थापना गरी लैङ्गिक हिंसा निवारण महिला सीप विकास लगायत क्षमता विकासका कृयाकलापहरु संचालन गरि महिला पुरुष समविकासलाई वढावा दिने । २. लक्षित वर्ग पहिचान हुने गरि खण्डिकृत तथ्याङ्कहरु संकलन तथा</p>	<p>व्यवस्थाहरु, संस्थागत प्रणाली तथा संरचनाहरु, योजना, बजेट, पहुँचयुक्त अवसर, सेवामूलक कार्य, अनुगमन, मूल्यांकन र अनुसन्धान आदि कार्यमा समान अवसर मार्फत सवाल र समस्याको सम्बोधन गरि विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने । क. विभिन्न शाखाहरु बीच आन्तरिक समन्वय गरी योजना तर्जुमा ,</p>	<p>जनप्रतिनिधि समावेश गरी विशेष सेवा प्रदायक कार्यदल गठन गर्ने । ३. महिला पुरुष समविकास कार्यनीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ४. कार्यक्षेत्रमा हुने यौन दुर्व्यवहार, जातीय भेदभाव तथा महिला हिंसाका नियन्त्रण गर्न विशेष आचार संहिता निर्माण गरी लागु गर्ने ५. आदिवासी जनजाती दलित लगायत अन्य लक्षित समूहका महिलाको सशक्तिकरणका लागि बजेट विनियोजन गर्ने साथै कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कार्यविधि वनाउने</p>	<p>२. लक्षित वर्गको लागि विशेष सेवा प्रदायक कार्यदल गठन भएको हुनेछ । ३. महिला पुरुष समविकास कार्यनीति तयार भएको हुनेछ ४. यौन दुर्व्यवहार जातीय भेवभाव तथा महिला हिंसा नियन्त्रण गर्न आचार संहिता निर्माण भएको हुनेछ । ५. महिला बालबालिका शाखामा जनशक्ति सहित लैङ्गिक डेस्क स्थापना भएको हुनेछ ६. लैससास सम्बन्धी सचेतना मुलक ब्रसर तथा रेडियो टेलिभिजन कार्यक्रम संचालन भएको हुनेछ ।</p>	<p>३. महिला पुरुष समविकास कार्यनीति ४. महिला बालबालिका शाखाको प्रत्यक्ष अवलोकन ब्रसर रेडियो टेलिभिजन कार्यक्रमका अडियो भिडियो समाग्रिहरु ।</p>
--	--	--	---	--	--

		अद्यावधिक गरि त्यसका आधारमा योजना तर्जुमा र बजेट विनियोजन गर्ने नीति अवलम्बन गर्ने	बजेट विनियोजन उपभोक्ता समूह गठन तथा त्यसको नेतृत्व, परिचालन, अनुगमन मूल्याङ्कन लाई लैससास मैत्री वनाउदै लैजाने ।	६. महिला बालबालिका शाखामा लैङ्गिक डेक्स र आवश्यक जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने ७. लैससास सम्बन्धी सूचना एवम सचेतनामूल सामाग्रीहरु तयारी तथा प्रकाशन प्रशारण गर्ने । उपभोक्ता समिति गठन तथा परिचालन गर्दा महिला तथा यौनिक एवम लैङ्गिक अल्प संख्यकहरुको सहभागितालाई अनिवार्य गर्ने ।		
६	मानव संसाधन तथा क्षमता विकासमा लक्षित वर्गको सहभागिता सुनिश्चित गरी जीविकोपार्जनमा	१. मानव संसाधन विकास शाखा स्थापना गरि महिला तथा विपन्न लक्षित वर्गको क्षमता विकासलाई पहिलो	लक्षित वर्गको क्षमता अभिवृद्धि संगै सीप विकास गरेर आर्थिक गतिविधिहरुमा समावेश गरेर आत्म निर्भर बनाउने	१. लैससास क्षमता विकासका लागि बजेट विनियोजन गर्ने २. लैससास बजेट खर्च कार्यविधि तयार गर्ने ३. पालिकाले आयोजना गर्ने प्रत्येक तालीममा लैङ्गिक समानता सामाजिक समावेकरण विषयलाई	१. वार्षिक बजेटमा लैससास क्षमता विकासका लागि बजेट विनियोजन भएको हुनेछ । २. मानव संसाधन तथा क्षमता विकास	१. वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट २. लैङ्गिक हिंसा निवारण कार्यविधि ३. कार्यस्थलमा महिला तथा किशोरी माथि हुने

	आत्मनिर्भर बनाउदै लैजाने ।	प्राथमिकतमा राखेर कार्यान्वयन गर्दै लैजाने । निर्माण भएका संघीय तथा स्थानीय कानून कार्यविधिहरू वारेमा कर्मचारीहरू लाई अघावधिक गर्दै लैजाने ।		अकाट्य सवाल को रूपमा राखे नीति बनाउने । ४. मानव संसाधन तथा क्षमता विकास शाखा स्थापना गर्ने । ५. लैङ्गिक हिंसा निवारण कार्य विधि बनाउने । कार्यस्थल तथा सार्वजनिक स्थलमा महिला किशोरी तथा बालबालिका माथि हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार विरुद्ध विद्यमान कानुनी व्यवस्थाको प्रचार प्रसार गर्ने ।	शाखाको स्थापना भएको हुनेछ । ३. लैङ्गिक हिंसा निवारण कार्यविधि निर्माण भएको हुनेछ ४. कार्यस्थलमा महिला तथा किशोरी माथि हुने यौन दुर्व्यवहारमा कमी आएको हुनेछ ।	दुर्व्यवहारमा विरुद्ध निर्णय भएका माइन्सूटहरू ४. प्रत्यक्ष अवलोकन
७.	अनुगमन मूल्याङ्कन गर्ने परिपाटीलाई संस्थागत गर्ने ।	शिक्षा स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई जस्ता समाजिक विकासका क्षेत्रहरूमा लैससासँग सम्बन्धीत सूचकहरू निर्माण	प्रत्येक चरणमा गरिने अनुगमन मूल्याङ्कनमा लैससासको दृष्टिकोणवाट गर्ने पछिल्लो चरणमा गर्ने अनुगमनमा अघिल्लो पटक दिएका सुझाव	१. निराक्षरलाई साक्षार बनाउने शैक्षिक नीति अवलम्बन गर्ने । २. यौनिक अल्पसंख्यक हरुका लागि विद्यालयमा शौचालयको वैकल्पिक व्यावस्थापन गर्ने र अव वन्ने शौचालयमा सवैलाइ पुग्ने गरी निर्माण गर्ने ।	१. छुट सवै निराक्षरहरू साक्षार भएका हुनेछन । २. यौनिक अल्पसंख्यकहरूका लागि विद्यालयमा वैकल्पिक शौचालयको व्यवस्था भएको हुनेछ ।	१. वार्षिक प्रगती प्रतिवेदन २. तालीम सम्पन्न प्रतिवेदन ३. कार्यपालिका निर्णयहरू ४. सभाका निर्णयहरू

		गरी नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने	कार्यान्वयन भए नभएको भन्ने सुचक समेत थप गरी अनुगमन मूल्याङ्कनलाई लैससास मैत्री बनाउदै लैजाने ।	३. स्वरोजगार वन्न चाहने र वैदेशिक रोजगारीमा जानेका लागि आवश्यक तालीम प्रदान गर्ने । आवश्यकता अनुसार बजेट विनियोजन ४. निरन्तर सार्वजनिक सुनुवाइ वार्षिक रूपमा समाजिक परिक्षण र नियमित रूपमा सार्वजनिक परीक्षण गर्ने ।	वैदेशिक रोजगारीमा जाने तथा स्वरोजगार वन्न चाहने यूवाहरुका लागि सीप विकास तालीम संचालन भएको हुनेछ ।	अनुगमन मुल्याङ्कन फारमहरु
--	--	--	--	---	--	---------------------------

१०.वित्त व्यवस्थापन :

माथि उल्लेखित रणनीतिक कृयाकलापहरु संचालन गर्नका लागि वित्तको आवश्यकता पर्छ नै तथापी यसमा अतिरिक्त बाह्य श्रोत प्राप्त भएमा मात्र लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मुल प्रवाहीकरणको कार्य गर्ने नत्र नगर्ने हुन सक्दैन । यसका लागि हाल संचालन भइरहेको बजेट नीति तथा कार्यक्रमहरुलाई कसरी लैससास मैत्री बनाउन सकिन्छ भन्ने कुरा महत्वपूर्ण रहन्छ । लैससास मुल प्रवाहीकरणका लागि निम्नानुसार वित्त व्यवस्थापन गरिनेछ:

१.लक्षित विकास कार्यक्रमका लागि निश्चित प्रतिशत निर्दिष्ट बजेट विनियोजन गर्ने ।

२.भौतिक पुर्वाधार निर्माणका कार्यक्रमहरुमा कामको विभाजन गरि योग्यता अनुसारको काम सबै लक्षित वर्गले गर्न पाउने गरि नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।

३.लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट कार्यान्वयन गरि महिला सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने ।

- ४.स्थानीय तहमा कार्यरत विकास साझेदारहरूलाई वार्षिक कार्यक्रम तयार गरी स्थानीय तहसंग सहकार्य गर्न निर्देशन दिने
- ५.स्थानीय तहको सिफारिसमा सहूलियत दरको ऋण उपलब्ध गराइ वित्तीय सहयोग पुर्याउन बैंक तथा वित्तीय संघ संस्थाहरूसंग समन्वय गर्ने
- ६.संघीय तथा प्रादेशिक मन्त्रालयहरूमा लक्षित विकास कार्यक्रम अन्तरगत विनियोजित बजेट ले तय गरेका विषयगत क्षेत्रहरूमा अध्ययन गरी आवश्यक परियोजना प्रस्तावना तयार गरेर अधिकतम श्रोत भित्र्याउन आवश्यक जनशक्ति परिचालन गर्न
- ७.सरकारी तथा अन्तराष्ट्रिय गैह्र सरकारी संस्था तथा दातृ निकायहरूमा समन्वय गरी थप बजेट व्यवस्थापन गर्ने ।

११. कानूनी व्यवस्था:

लैससास रणनीति कार्यान्वयनमा ल्याउनका लागि कार्यपालिकाको बैठकले अनुमोदन गर्नु पर्दछ । यो रणनीतिलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने नियमावली तथा कार्यविधि पालिकाले ६ महिना भित्रमा तर्जुमा गरि कार्ययोजनाका साथ कार्यान्वयनमा लैजानेछ । तर कार्यपालिकाले पास गरी सकेपछि कानून कार्यविधिहरूको आवश्यकता नपर्ने खालका प्रावधानहरू भने स्वतः कार्यान्वयन मा आउने छन् ।

१२.रणनीति कार्यान्वयनको जिम्मेवारी तथा दायित्व:

लैससास रणनीति कार्यान्वयनको प्रमुख जिम्मेवारी स्थानीय तहका प्रमुखको संयोजकत्वमा गठित लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समितिको हुनेछ (लैससास परिक्षण दिगदर्शन २०७८ ले व्यवस्था गरेको) सबै शाखा तथा वडा कार्यालयहरूले सबै कृयाकलापमा यो रणनीति अनुसार कार्य सम्पादनको दायित्व निर्वाह गर्नु पर्ने हुन्छ । योजना तर्जुमा तथा बजेट निर्धारणको समयमा रणनीतिमा उल्लेख भएका कृयाकलापहरू समावेश भए नभएको हेर्ने जिम्मेवारी अनुगमन समितिका प्रमुख एवम उपाध्यक्षको हुनेछ भने आवश्यकता अनुसार विषय विज्ञहरू राखेर अल्पकालिन समिति निर्माण गरि रणनीति कार्यान्वयनमा छूटेका विषयहरू पहिचान गर्न सकिनेछ । यो स्थानीय तहमा कार्यरत सबै संघ संस्था तथा विकास साझेदारहरूले लैससास रणनीति कार्यान्वयनमा जिम्मेवारी वहन गर्नुपर्नेछ । रणनीतिक कृयाकलापका वारेमा सबै सरोकारवाला निकायहरूलाई अभिमुखीकरण गरि वार्षिक प्रगति प्रतिवेदनमा लैसासको अवस्था प्रस्ट हुने गरि पेश गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

१३. रणनीति कार्यान्वयन अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था

१. रणनीति कार्यान्वयनको सम्बन्ध भनेको मुख्य रूपमा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट र लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण रहन्छ । लैससास परीक्षण दिगदर्शनले निर्दिष्ट गरेका १०० सूचकहरूको आधारमा रणनीति कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन गरिनेछ ।

२. स्थानीय तह भित्र कार्यरत सबै संघ संस्था तथा विकास साझेदारहरूलाई वार्षिक रूपमा कार्यक्रमको समीक्षा गर्दा लैससासको दृष्टिकोणले समेत गरेर प्राप्त उपलब्धि र समस्याहरूको पहिचान सहितको प्रतिवेदन पेश गर्ने नीति अवलम्बन गर्ने ।

३. स्थानीय तहमा कार्यरत विभिन्न सरोकारवाला संघसंस्थाहरूको प्रतिनिधित्वमा सामाजिक विकास महाशाखा अन्तर्गत लैससास अनुगमन संयन्त्रको स्थापना गर्ने । जसले रणनीतिमा उल्लेख गरिएका कृयाकलापहरू पालिकाको वार्षिक कार्यक्रममा समावेश भए नभएको एकिन गर्ने र सम्बन्धीत पक्षलाई सुझाव प्रदान गर्ने । वार्षिक कार्यक्रममा समावेश भएका कृयाकलापहरू कार्यान्वयन कसरी भइरहेको छ सो को समेत अनुगमन गरि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत मार्फत प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

१४. संभाव्य जोखीम र न्यूनीकरणका उपायहरू :

संभाव्य जोखीम	जोखीम न्यूनीकरणका उपायहरू
लैससासको बुझाईमा एकरूपता नहुनु	लैससासको बुझाईमा एकरूपता ल्याउन सहभागीतात्मक छलफल गरिनुका साथै सवालको प्राथमिकताको लागी नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।
सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रका सबै संरचनाहरूमा महिलाको समानुपातिक सहभागिता नहुँदा लैङ्गिक समानता रणनीतिको कार्यान्वयन तथा अनुगमन सही ढंगबाट नहुन सक्छ ।	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धि नेतृत्व तथा सरोकारवालाहरूको साझा बुझाईमा एकरूपता ल्याउन तालिम, गोष्ठी तथा छलफलको आयोजना गर्ने ।
लैससास बहुपक्षीय सरोकार राख्ने विषय भएकोले समन्वय र सहयोगमा समस्या हुनसक्छ ।	स्थानीय तहका हरेक बैठकमा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी कार्यहरूको समीक्षा गर्ने ।

निति कार्यान्वयनमा स्रोतको व्यवस्थापन ।	स्रोत व्यवस्थापनका लागी विभिन्न सरोकार निकाय संघ, संस्था तथा साझेदारहरु संग आवश्यक समन्वय र साझेदार गर्न सकिनेछ ।
पितृसत्तात्मक सोच हावी रहेको सन्दर्भमा लैङ्गिक समानता रणनीतिले महिला तथा बालिकालाई मात्र प्राथमिकतामा राख्छ भन्ने भ्रमपूर्ण बुझाईका कारण रणनीति कार्यान्वयनमा गतिरोध उत्पन्न हुन सक्छ ।	बहुपक्षीय सरोकारवालाहरु संग समन्वय तथा सहकार्यका कृयाकलापहरु बढाउँदै लैजाने ।

१५.निष्कर्ष :

कुनै पनि रणनीतिक योजनालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरी अपेक्षित उपलब्धी सुनिश्चित गर्न स्थानीय सरकारका साथै अन्य सरोकारवाला, सामाजिक संघ संस्था र नीजि क्षेत्रको यथोचित अग्रसरता र अर्थपूर्ण सहकार्य अपेक्षित हुन्छ । रणनीतिक योजनाको सफल कार्यान्वयन र समावेशी आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र सांस्कृतिक विकासको लक्ष्य हाँसिल गर्न यस गाउँपालिकाले आफ्नो संस्थागत क्षमता र कार्य पद्धती सुधारमा उचित ध्यान पुर्याउन आवश्यक छ । लैङ्गिक समानता तथा समाजिक समावेशीकरणको लागि संघीय तथा प्रदेश स्तरमा बनेका नीति तथा रणनीतिहरुलाई कार्यान्वयन गर्न र अन्तराष्ट्रिय स्तरमा भएका सन्धी संझौता एवम प्रतिवद्धताहरुलाई स्थानीयकरण गरी वार्षिक नीति कार्यक्रममा समाविष्ट गर्दै लैजान आवश्यक छ । नीतिहरु बनेको भएता पनि कार्यान्वयन नहुने कुरा हालको प्रमुख चुनौतीको रूपमा देखा रहेको हुनाले अनुगमन मूल्याङ्कनको क्षेत्रमा व्यापक सुधार गरी हरेक कृयाकलापलाई लैङ्गिक समानता तथा समाजिक समावेशीकरणको नजरले मूल्याङ्कन गर्ने परिपाटी विकास गर्दै लैजानुले निश्चित समयसम्म लक्षित वर्गलाई न्यायोचित अवसर प्राप्त भई लक्ष्यमा पुग्न सकिनेछ ।